

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ У ВИРОБНИЧОМУ НАВЧАННІ

Постановка проблеми. За своєю історією кейс-метод, виник на початку ХХ ст. в школі бізнесу Гарвардського університету (США). Особливістю методу було вивчення студентами прецедентів, які були в минулому, ситуацій з юридичної або ділової практики. Наголос робився на самостійній роботі студентів, у процесі якої досліджувалася й аналізувалася велика кількість практичного матеріалу. До середини минулого століття кейс-метод набув чіткого технологічного алгоритму, став активно використовуватися не тільки в американському, але і в західноєвропейській бізнес-освіті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одне з найбільш широких визначень кейс-методу було сформульовано в 1954 р. у класичному виданні, присвяченому опису історії і застосування методу конкретних ситуацій у Гарвардській школі бізнесу: "Це метод навчання, коли студенти і викладачі беруть участь у безпосередніх дискусіях із проблем або випадків бізнесу. Приклади випадків зазвичай готуються у письмовому вигляді як відображення актуальних проблем бізнесу, вивчаються студентами, потім обговорюються ними самостійно, що дає основу для спільних дискусій та обговорень в аудиторії під керівництвом викладача. Кейс-метод, таким чином, включає спеціально підготовлені навчальні матеріали та спеціальну технологію використання цих матеріалів у навчальному процесі". Характерно, що в даному випадку кейс-метод розглянуто скоріше як процес із виділенням таких його головних складових, як "обговорення", "дискусії", що, природно, не випадково. Традиція використання кейс-методу в навчанні виходить із принципу "рух до істини важливіший, ніж сама істина" [1].

На самому початку процесу освоєння кейс-методу в Росії, в 1991-1997 рр., одним з обов'язкових розділів у вітчизняних публікаціях, присвячених цій технології, був опис різних типів ситуацій. Іншими словами, відзначалося певне захоплення класифікацією ситуацій. Дійсно, за своїм призначенням конкретні ситуації в галузі менеджменту можна розділити на:

- ілюстративні;
- аналітичні;
- пов'язані з прийняттям рішень.

Кейс-метод – це метод, у виборі якого головну роль відіграє ситуація. Він застосовується тоді, коли жоден із відомих ізольованих методів не дає змоги швидко й ефективно досягти накреслених завдань у наявних конкретних умовах. За складом кейс-метод комбінується з багатьма шляхами і способами. У ньому переплітаються традиційні та нові шляхи, способи, ідеї. Метод дозволяє обирати нестандартні рішення, тому його й називають нестандартним, творчим. Вважають, що саме кейс-методом досягли значних успіхів у навчанні, вихованні і розвитку школярів відомі педагоги-новатори І. П. Волков, М. П. Гудзик, Є. М. Ільїн, С. М. Лисенкова, В. Ф. Шаталов та ін. [2].

Постановка завдання. Структура і зміст даного методу не стабільні. Вони змінюються від ситуації до ситуації. Метод базується на власному розумінні педагогічного процесу, його баченні і тому є самостійним, творчим доробком педагога. Звичайно, кейс-метод використовують більш за все в юриспруденції та в менеджменті, але ми маємо змогу використати його основи і у виробничому навчанні. Цей метод не використовувався, бо на його підґрунті є велика методична підготовка вирішення одного з питань програми. Тобто для студентів потрібно створити не тільки методичний комплекс у вигляді методичної літератури з виконання вправ та наявний зразок поступового виконання елементу, але й декілька різних варіантів обробки, вирішення поставленого завдання, щоб шляхом обговорення можна було ознайомитися з різними варіантами, які існують у практиці та

обрати найліпший – той, який є найефективнішим або найвигіднішим. У ході такого методу навчання, студенти зможуть отримати більше ніж навички виконання видів робіт, але й уміння прийняття самостійного рішення та застосування резерву своїх знань у подальшій практиці навчання [3].

На базі Української інженерно-педагогічної академії функціонує центр виробничого навчання, який має лабораторію технологій та дизайну (рис. 1), де в свою чергу проводяться уроки з виробничого навчання студентів за спеціальностями: 6.010104 «Професійна освіта» «Технологія виробів легкої промисловості», «Швейні вироби», «Дизайнер-стиліст», охоплюючи 1-2 курси. Лабораторія оснащена сучасним обладнанням та має творчу атмосферу. Студенти проходять практичну підготовку, яка є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття студентом професійних навичок та вмінь.

Рис. 1. Лабораторія виробничого навчання (в різних ракурсах)

Виклад основного матеріалу. У наш час нових технологій, коли прогрес не чекає, а йде вперед, ринок праці вимагає високоосвіченого фахівця, мобільного, здатного до самонавчання та саморозвитку. Великий об'єм інформації та маленький проміжок часу для засвоєння дає студентіві вибіркового та пошукового типу засвоєння пам'яті. Але для продуктивних знань необхідно використовувати активні методи навчання. Ми пропонуємо використовувати кейсові технології у виробничому навчанні, що в свою чергу дає максимальну користь для отримання високого рівня знань у студентів.

При проходженні курсу виробничого навчання студенти мають отримати певний перелік вмінь: на базі вивчення методичних матеріалів та придбання практичних навичок вміти виконувати різні види ручних стібків, ознайомитися з пристроями та роботою швейних машин (рис. 2), на основі вищеперерахованих знань вміти виконувати машинні строчки та шви (1 курс), вміти виконувати усі види кишень, виконувати вузли жіночих та чоловічих пальто, виготовляти поясні вироби та вироби верхнього одягу (2 курс).

Необхідність застосування кейс-методу у виробничому навчанні полягає в наявності у структурі кейс-методу суперечень, дискусій, аргументацій, він доволі сильно тренує учасників обговорення, вчить дотриманню норм та правил спілкування. Ще більше навантаження йде на викладача, який має бути достатньо емоційним протягом усього процесу навчання, вирішувати та не допускати конфлікти, створити обстановку співпраці та конкуренції водночас і, найголовніше, забезпечити дотримання особистих прав студента. Емоційний стан при цьому методі навчання доволі високий.

Рис. 2. Обладнання лабораторії виробничого навчання

Кейс-метод стає модним. Але разом із тим він починає сприйматися викладачами, які не володіють достатньою методологічною культурою, досить поверхнево, нерідко він розглядається не як засіб творчого навчання, а спосіб викладацької бездіяльності. Так, якщо підготовка класичної лекції займає досить багато часу, вимагає мобілізації інтелектуальних ресурсів викладача, серйозного творчого переосмислення величезних масивів інформації, підготовка певного методичного сурогату, який викладач називає кейсом, не складе особливих зусиль.

Особливість роботи викладача або майстра, практикуючого кейс-метод, полягає в тому, що він не тільки реалізує максимально свої здібності, але й розвиває їх. Основний зміст діяльності викладача включає в себе виконання декількох функцій – навчальної, виховної, організуючої та дослідницької. Вони сприймаються в єдності, хоча в багатьох одні тяжіють над іншими. Якщо в реальній вузівській діяльності ці функції досить часто реалізуються окремо, то в процесі викладання кейсів спостерігається їх синкретична, органічна єдність.

Складним завданням для викладача, що вимагає ерудиції, педагогічної майстерності і часу, є розробка кейсу, тобто підбору відповідного реального матеріалу, в якому моделюється проблемна ситуація і відображається комплекс знань, умінь і навичок, які студенти мають опанувати. Кейси, зазвичай підготовлені в письмовій формі, читаються, вивчаються і обговорюються. Ці кейси становлять основи бесіди аудиторії під керівництвом викладача. Метод кейсів включає одночасно і особливий вид навчального матеріалу, і особливі способи використання цього матеріалу в навчальному процесі.

Відмінними особливостями кейс-методу є:

- опис реальної проблемної ситуації;

- альтернативність рішення проблемної ситуації;
- єдина мета і колективна робота з прийняття рішення;
- функціонування системи групового оцінювання прийнятих рішень;
- емоційна напруженість студентів.

Студенти повинні вирішити поставлену проблему і отримати реакцію навколишніх (інших студентів і викладача) на свої дії. При цьому вони повинні розуміти, що можливі різні рішення проблеми. Тому викладач повинен допомогти студентам міркувати, сперечатися, а не нав'язувати свою думку. Студенти повинні розуміти з самого початку, що ризик прийняття рішень лежить на них, викладач тільки пояснює наслідки прийняття необдуманих рішень.

Роль викладача полягає:

- в напрямку бесіди або дискусії з допомогою проблемних питань;
- у контролі часу роботи;
- у спонуканні відмовитися від поверхневого мислення;
- у залученні всієї групи в процес аналізу кейсу.

Викладач в разі ускладнень може узагальнювати, пояснювати, нагадувати теоретичні аспекти або робити посилання на навчальну літературу.

Ситуаційна методика включає численні методи викладання, але перевага віддається методам стимулювання і мотивації навчально-виховної діяльності. Таким чином, кейс-метод можна представити як складну систему, в яку інтегровані інші, більш прості методи пізнання. У нього входять моделювання, системний аналіз, проблемний метод, ігрові методи та інші форми й методи викладання.

При використанні кейс-методу в практичній діяльності слід пам'ятати про основні ідеї (принципи) цього методу:

- як зазначалося вище, кейс-метод призначений для отримання знань із дисциплін, тем, істина в яких неоднозначна;
- у процесі співпраці викладача та студента, зусилля останнього спрямовані не на оволодіння готовими знаннями, а на його вироблення;
- результатом такої діяльності є не тільки отримання знань, але й формування навичок навчальної роботи. Безперечно, такі навички будуть затребувані й у майбутній професійній діяльності студентів;
- важливою перевагою кейс-методу є і формування цінностей, життєвих установок студентів.

Суть методу полягає в застосуванні отриманих знань при вирішенні практичних завдань, в умінні використовувати теорію на практиці. Він сприяє поглибленню знань, умінь, стимулюванню пізнавальної діяльності, дозволяє провести контроль і корекцію. На практичних заняттях виробничого навчання пізнавальна діяльність студентів повинна пройти п'ять етапів:

1. Пояснення викладача; спираючись на засвоєні студентами теоретичні знання, він ставить завдання, чи задає ситуацію, яку необхідно вирішити, пояснює їм мету і завдання практичної роботи, яка буде проводитися.

2. Показ; інструктаж викладача щодо виконання певної дії. Роздає «кейси», які мають основну інформацію щодо проблеми

3. Проба; виконання роботи окремими студентами, пошук рішень, дискусія щодо обраних, спостереження й допомога іншим у пошуку відповідей під керівництвом викладача.

4. Виконання роботи; самостійне виконання роботи всіма студентами, допомога викладача тим студентам, які погано справляються із завданням.

5. Контроль; оцінка роботи студентів: якості виконання, ощадливого ставлення до матеріалів, часу, швидкості й правильного виконання завдань.

Виробниче навчання формує в студентів уміння організувати трудовий процес: осмислювати цілі майбутньої роботи; визначити завдання та умови їх вирішення; складати

план, програму, графік виконання роботи; готувати матеріали й інструменти, здійснювати самоконтроль, самооцінку якості виконання роботи, вносити корекцію. Метод краще інших допомагає привчити учнів до сумлінного виконання завдань, сприяє формуванню таких якостей, як ощадливість, хазяйновитість тощо.

Ідеї методу case study – (методу ситуаційного навчання) досить прості:

1. Метод призначений для отримання знань із дисциплін, істина в яких плюралістична, тобто немає однозначної відповіді на поставлене питання, а є кілька відповідей, які можуть змагатися за ступенем істинності; завдання викладання при цьому відразу відхиляється від класичної схеми і орієнтована на отримання не єдиною, а багатьох істин і орієнтацію в їх проблемному полі.

2. Акцент навчання не переноситься на оволодіння готовим знанням, а на його вироблення, на співтворчість студента і викладача; звідси принципова відмінність методу case study-від традиційних методик – демократія в процесі отримання знання, коли студент по суті справи є рівноправним з іншими студентами і викладачем у процесі обговорення проблеми.

3. Результатом застосування методу є не тільки знання, але й навички професійної діяльності.

4. Технологія методу полягає в такому: за певними правилами розробляється модель конкретної ситуації, що сталася в реальному житті, і відображається той комплекс знань і практичних навичок, які студентам потрібно отримати; при цьому викладач виступає в ролі ведучого, генеруючого питання, що фіксує відповіді, що підтримує дискусію, тобто в ролі диспетчера процесу співтворчості.

5. Безсумнівною перевагою методу ситуаційного аналізу є не тільки отримання знань і формування практичних навичок, але й розвиток системи цінностей студентів, професійних позицій, життєвих установок, своєрідного професійного світовідчуття.

6. У методі case study-долається класичний дефект традиційного навчання, пов'язаний із «сухістю», неемоційністю викладу матеріалу - емоцій, творчої конкуренції і навіть боротьби в цьому методі так багато, що добре організоване обговорення кейса нагадує театральний спектакль.

Висновки. Метод case study – інструмент, що дозволяє застосувати теоретичні знання до вирішення практичних завдань. Метод сприяє розвитку у студентів самостійного мислення, вміння вислухати і враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловити свою. За допомогою цього методу студенти мають можливість проявити та вдосконалити аналітичні та оціночні навички, навчитися працювати в команді, знаходити найбільш раціональне рішення поставленої проблеми.

Будучи інтерактивним методом навчання, метод case study завойовує позитивне ставлення з боку студентів, забезпечуючи освоєння теоретичних положень та оволодіння практичним використанням матеріалу; він впливає на професіоналізацію студентів, сприяє їх дорослішанню, формує інтерес і позитивну мотивацію до навчання. Одночасно метод case study виступає і як спосіб мислення викладача, його особлива парадигма, що дозволяє по-іншому думати і діяти, оновлювати свій творчий потенціал.

Перспективи подальших досліджень. Кейс-метод підлягає ще більш детальному вивченню та дослідженню з багатьох позицій як педагогіки, так і майстерності викладання в ході виробничого навчання, адже розвиток легкої промисловості буде йти вперед, а необхідність у висококваліфікованих кадрах буде набирати обертів. Ми повинні придивлятися до студента-швейника та розуміти, в чому він іде вперед, а де відстає, щоб своєчасно допомогти та направити на вірний шлях для досягнення кращих результатів у навчанні. Планується запропонувати кейс-метод у процес виробничого навчання.

Список використаних джерел

1. Азарова Л. В. Ситуационный анализ в связях с общественностью / Л. В. Азарова, В. А. Ачкасова, К. А. Иванова. – СПб. : Питер, 2009. – 256 с.
2. Педагогика и логика / Г. П. Щедровицкий, В. Розин, Н. Алексеев, Н. Непомнящая. – М. : Касталь, 1993. – 416 с.
3. Алексеев Н. Г. Формирование осознанного решения учебной задачи / Н. Г. Алексеев // Педагогика и логика / Г. П. Щедровицкий, В. Розин, Н. Алексеев, Н. Непомнящая. – М. : Касталь, 1993. – С. 378 – 412.
4. Гузеев В. В. Образовательная технология: от приема до философии / В. В. Гузеев. – М. : Сентябрь, 1996. – С. 8–9.
5. Буравой М. Углубленное case study: между позитивизмом и постмодернизмом / М. Буравой // Рубеж. – 1997. – № 10. – С. 11.
6. Гузеев В. В. Образовательная технология: от приема до философии / В. В. Гузеев. – М. : Сентябрь, 1996. – 112 с.
7. Давиденко В. Чем "кейс" отличается от чемоданчика? / В. Давиденко // Обучение за рубежом. – 2000. – № 7. – С. 52–56.
8. <http://charko.narod.ru/tekst/an4/1.html>Ф
9. http://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18487/
10. <http://www.casemethod.ru/>
11. Козина И. Особенности стратегии case-study при изучении производственных отношений на промышленных предприятиях России / И. Козина // Социология: методология, методы, математические модели. – 1995. – N 5/6. – С. 65–90.
12. Маргвелашвили Е. О месте "кейса" в российской бизнес-школе / Е. Маргвелашвили // Обучение за рубежом. – 2000. – № 10.
13. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
14. Смолянинова О. Г. Инновационные технологии обучения студентов на основе метода Case Study / О. Г. Смолянинова // Инновации в российском образовании: сб. ст. / сост. М. Н. Костилова ; М-во образования и науки Российской Федерации. – М. : МГУП, 2000. – 80 с.
15. Сурмин Ю. П. Ситуационный анализ или анатомия кейс-метода: учеб. пособие / Ю. П. Сурмин. – К., 2002. – 286 с.

Стаченко О. В.

Ефективність застосування кейс-методу у виробничому навчанні

Розглянуто історію, суть та особливості використання кейс-методу, як методу, який можна використовувати в процесі виробничого навчання при проходженні практичної підготовки студентів 1-2 курсів. Розглянуто ефективність використання кейс-методу в рамках лабораторії «Технологій та дизайну».

Ключові слова: кейс-метод, виробниче навчання, технологія, дизайн, ефективність викладання, лабораторія, вміння.

Стаченко О. В.

Эффективность использования кейс-метода в производственном обучении

Рассмотрена история, суть и особенности использования кейс-метода, как метода, который можно использовать в процессе производственного обучения при прохождении практической подготовки студентов 1-2 курсов. Рассмотрена эффективность использования кейс-метода в рамках лаборатории «Технологий и дизайна».

Ключевые слова: кейс-метод, производственное обучение, технология, дизайн, эффективность преподавания, лаборатория, умения.

O. Stachenko

Efficiency of the Usage of Case-Method in the Production Teaching

The article considered history, essence and features of the usage of case-method as a method which can be used in the process of the production teaching at passing of practical preparation of students of 1-2 courses. The author considered efficiency of the use of case-method within the framework of laboratory of «Technologies and design».

Key words: keys-method, production teaching, technology, design, teaching efficiency, laboratory, abilities.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2013 р.